

„Minek nevezzetek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései”

A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Nyelvtudományi Kutatóközpontjával közösen 2022. október 20-án az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában „Minek nevezzetek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései” címmel szervezett konferenciát.

Dr. Lásztity Péro a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ igazgatója

Paulik Antal szlovák szószóló a konferencián

Az eseményt, melyen a nemzetiségi közösségek vezetői és szakértői, valamint a nyelvtudomány képviselői vettek részt, kiemelt figyelem kísérte. Az érdeklődők a nemzetisegijogok.hu oldalon online is követhették az előadásokat. Az esemény szakmai alapjait egy korábbi vizsgálat sorozat és az ahhoz kapcsolódó dokumentum jelentette. A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes 2021. július 28-án adta ki a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról szóló 3/2021. számú elvi állásfoglalását, ami felszínre hozta és felerősítette az identitás szerves részét képező, alaptörvényi védeltséget élvező névviseléssel kapcsolatos párbeszéd szükségességét a nemzetiségi közösségek képviselőit ellátó önkormányzatok, valamint a nyelvtudomány szakemberei között. Az elvi állásfoglalás kiadását az a szándék vezérelte, hogy a Magyarországon elismert nemzetiségek saját nemzetiségi nyelvi szabályainak megfelelő anyakönyvezése terén feltárja a névhasználat érvényesülésének komplex helyzetét, s bemutassa azokat a kihívásokat, ellentmondásokat, amelyekkel a nemzetiségi közösségek tagjai szembesülnek az említett jogok érvényre juttatása és gyakorlása során.

A Magyarországon élő nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek joga a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról Alaptörvényben és nemzetközi egyezményekben biztosított alapvető jog. E jog levezethető úgy az emberi méltósághoz, mint a magán- és családi élet tisztelgetben tartásához való alapvető jogból. A nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat a nemzetiséghez tartozó magyar állampolgár nemzetiségi identitásának, önazonosságának egyik alapvető eleme, hozzájárul annak megőrzéséhez, közvetve a nemzetiségi közösségek fennmaradásához. A nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat emellett szoros kapcsolatban áll a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvhöz való jogával.

Az elvi állásfoglalás kiadását megelőző eljárás során az információgyűjtés módszere alapvetően a nemzetiségi közösségek képviselőivel és szakembereivel folytatott intenzív szakmai egyeztetések sora, valamint az érintettek írásbeli megkeresése útján történő tájékozódás volt.

A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes tájékoztatást kért az országos nemzetiségi önkormányzatoktól és az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságától, majd a beérkezett válaszok feldolgozását követően megkereste a Miniszterelnökséget vezető minisztert, a Kormány anyakönyvi ügyekért felelős tagját. Kiemelten fontos volt a speciális tudományos megközelítések megismerése és bemutatása is, tekintettel erre tájékoztatást kért a nyelvtudomány képviselőitől is, valamint számos tudományos műhelyt keresett fel és személyes egyeztetést folytatott az ott oktató és kutató szakemberekkel.

Az elvi állásfoglalás érinti a hazai és nemzetközi példákat, így többek között a releváns hazai és európai uniós jogszabályokat, nemzetközi szerződéseket, nemzetközi ajánlásokat, illetve a témában készült egyes tudományos értekezéseket is. Vizsgálata során az alábbi témaköröket tekintette át tematikusan:

- a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat általános kérdései;
- a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezést érintő eljárási kérdések;
- a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezés szakmai és technikai feltételei;
- az országos nemzetiségi önkormányzatok feladat- és hatáskörei a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezés során;
- a névváltoztatás nemzetiségi jogi vonatkozásai;
- nemzetiségi anyanyelvhasználat az anyakönyvi eljárások során;
- nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat más hatósági igazolványokban.

Az eljárás során számos olyan gyakorlati kérdés merült fel, amelyek a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat területén döntő mértékben befolyásolhatják a hatékony jogérvényesülést. A nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználati jogok érvényesülésével összefüggésben ugyanakkor az elvi állásfoglalás strukturális problémákat nem tárt fel. Ezzel együtt az elvi állásfoglalásban megfogalmazott megállapítások és javaslatok figyelmen kívül hagyása a nemzetiségi jogok sérelmével járhat. Az elvi állásfoglalásban e területen a hazai nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek hatékonyabb jogérvényesítésének előmozdítását célzó, az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának, az országos nemzetiségi önkormányzatoknak és a Miniszterelnökséget vezető miniszter szorosabb együttműködését szorgalmazó javaslatokat fogalmazott meg. Az elvi állásfoglalás szakmai javaslatai főként a nemzetiséghez tartozó személyek, illetve az anyakönyvezés során eljáró tisztviselők, anyakönyvi szervek jogtudatosságának előmozdítására, a nemzetiségi nyelven való anyakönyvezés szabályainak részleges módosítására, illetve a nemzetiségi utónévjegyzékek online hozzáférhetőségére vonatkoztak.

Az elvi állásfoglalás kiadását megelőző munka és a közös gondolkodás folytatásának tekinthető a „Minek nevezzek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései” címmel szervezett konferencia. A vonatkozó jogszabályok erejénél fogva a nemzetiségi névválasztásban feladatokkal rendelkező intézmények gyakorlati és elméleti szakemberei közötti eszmecsere az egész napos konferencia paneljei híven tükrözik: a névhasználatot és az anyakönyvi eljárásokat érintő hatályos jogszabályi környezet bemutatása ugyanúgy teret kapott, mint a névhasználatot érintő nyelvtudományi szempontokra, illetve gyakorlati tapasztalatokra, kihívásokra fókuszáló panelek. Az érdemi párbeszéd megteremtéséhez nagyban hozzájárult, hogy a konferencián az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának tagjai, az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei és képviselői is nagy számban megjelentek, s a nemzetiségi közösségek érdekeit előtérbe helyező hozzászólásaikkal előmozdítva az online részvételre is lehetőséget adó szakmai tanácskozást. A konferencia résztvevőit Dr. Kozma Ákos, az Alapvető Jogok Biztos, Dr. Prószéky Gábor, az ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpontjának Főigazgatója, valamint a konferencia házigazdája, Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet, Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes köszöntötte. A nemzetiségi kutatóközpontok képviselői, nemzetiségi szakértők, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Nyelvtudományi Kutatóközpontjának kutatói, a Miniszterelnökség, valamint Budapest Főváros Kormányhivatalának és a Nemzetiségi Biztos helyettes Titkárságának munkatársai tartottak példákval gazdagon illusztrált előadásokat.

Az eseményt a széles körű érdeklődésre tekintettel a szervezők nemcsak online közvetítették, hanem rögzítették is, így az előadások utólag is meghallgathatók, s a kapcsolódó diasorok megtekinthetők a honlapon. Az elhangzott előadások és hozzászólások arra mutattak rá, hogy az érintett területen továbbra is számos olyan kérdés jelentkezik, amelyek tisztázása érdekében a nemzetiségi közösségek képviselőinek és az érintett szakterületek kutatóinak együttműködésével szűkebb körű és célzott egyeztetések szervezése is szükségessé válhat.

Dr. Kiss Balázs
osztályvezető, Alapjogi Biztos Hivatala

Dr. Erb Mária ELTE Germanisztikai Intézet
előadását tartja

Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet Nemzetiségi
Ombudsmanhelyettes, Török Tamás
titkárságvezető, Kozma György az Országos
Román Önkormányzat elnöke és Gallai Gregor,
nemzetiségpolitikai szakértő társaságában